

**ЗАТВЕРДЖУЮ**

В.о. ректора Київського столичного  
університету імені Бориса Грінченка  
Олександр ТУРУНЦЕВ  
«11» березня 2025 р.

**ВИСНОВОК**

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів  
дисертації Шапочкіної Ольги Володимирівни  
на тему: «Типологія категорії стану у  
давньогерманських мовах (IV – XIII ст.)»,  
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук  
за спеціальністю 035 Філологія (10.02.04 – германські мови)**

Дисертація Шапочкіної Ольги Володимирівни на тему: «Типологія категорії стану у давньогерманських мовах (IV – XIII ст.)», подана на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук за спеціальністю 035 Філологія (10.02.04 – германські мови) є цілісною, завершеною науковою працею.

**1. Актуальність теми дослідження.**

Актуальність теми дослідження визначена загальною спрямованістю сучасних граматичних студій на вивчення проблем функціонування й розвитку мовних систем, яке передбачає належний рівень формалізації дослідницьких процедур. Невизначеність питань, пов'язаних із механізмами мовних змін, відсутність інтегрального підходу до дослідження категорії стану германських мов, у тому числі дописемного періоду його історії, зумовлюють необхідність системного аналізу внутрішньо- і зовнішньомовних чинників становлення категорії стану в давньогерманських мовах, а також урахування зв'язку між засобами реалізації категорії стану й рівнем когнітивної еволюції, досягнутим давньогерманськими мовними спільнотами.

Типологія категорії стану давньогерманських мов вимагає ґрунтовного вивчення насамперед з погляду виявлення сутнісних характеристик у літературних пам'ятках писемності-німецької мови IV – XIII ст. Відсутність історичних розвідок, емпіричність і описовість матеріалу у працях, виконаних у динамічній синхронії, визначає актуальність звернення до розв'язання окресленої проблеми, а саме висвітлення об'єкту дослідження під новим кутом зору.

Шлях генези категорії стану давньогерманських мов двох ареалів – західногерманського та гото-скандинавського є частиною загальної картини еволюційних змін, що відбувалися протягом досліджуваного періоду. Застосування методологічного інструментарію механізму мовних змін,

принципу «розмитої множини», характерології, елімінації мовних явищ надлишковості унаочнює новий підхід до розкриття феномену категорії стану у давньогерманських мовах. Із цього випливає системний підхід у вивченні категорії стану у динамічній синхронії, що дасть змогу розв'язати низку інших питань історичної морфології германських мов, зокрема, становлення категорії стану у готській, давньоанглійській, давньоверхньонімецькій, давньосаксонській та давньоісландській мовах.

## **2. Зв'язок з науковими програмами, планами, темами, грантами.**

Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри германської філології Факультету романо-германської філології Київського столичного університету імені Бориса Грінченка. Проблематика дисертації входить до кола питань, досліджуваних згідно з науковою темою «Мова, література, переклад: від дескриптивних до системно-структурних досліджень» (№0111U007698), Розвиток європейських мов і літератур у контексті міжкультурної комунікації (№ 0116U00660, 2016-2021 рр.), а також у межах наукової теми кафедри германської філології Факультету романо-германської філології Київського столичного університету імені Бориса Грінченка «Цифрова трансформаційна лінгвістика та міжкультурна комунікація у романо-германських мовах», номер державної реєстрації (№0123U102796, 2023-2028 рр.). Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 3 від 31. 03. 2016 р.).

## **3. Наукова новизна дослідження.**

У дисертаційному дослідженні здійснено внесок у подальшу розробку теорії «розмитої множини» на прикладі дослідження генези КС давньогерманських мов. Генезу категорії стану вперше досліджено у контексті характерології на матеріалах п'яти давньогерманських мов за ареальним принципом (розподіл на готсько-скандинавський та західногерманський мовні ареали).

У дисертації обґрунтовано природу категорії стану у термінах розмитої множини з урахуванням набутків гуманітарних студій XIX-XXI ст.; запропоновано термін – станова пракатегорійна конструкція; відтворено динаміку розвитку прототипів станових конструкцій у германських мовах, готській, давньо- ісландській, верхньонімецькій, саксонській та англійській мовах; розкрито подібність та розбіжність засобів експлікації типології категорії стану у двох мовних ареалах, західногерманському і готсько-скандинавському; презентовано семантичну модель станової пракатегорійної конструкції давньогерманських мов, де центром є дієслово стану; окреслено шляхи становлення категорії стану від дописемного періоду історії германських мов до раннього етапу їхнього розвитку (IV – XIII ст.) з урахуванням лінгвальних та екстралінгвальних чинників формування її морфо-синтаксичних показників; встановлено діахронну константу станових

конструкцій давньогерманських мов у межах історичної опозиції західногерманського та гото-скандинавського ареалів.

#### **4. Теоретичне значення роботи.**

Теоретичне значення отриманих результатів роботи зумовлене новим підходом до проблеми розвитку категорії стану в германських мовах. Результати дослідження є внеском у порівняльно-історичне, загальне й германське мовознавство, типологію. Виявлення шляхів розвитку категорії стану та джерел її формування сприяє подальшій розбудові теорії універсалій, мовних змін і варіативності мовних одиниць. Комплексний підхід до досліджуваних фактів уможливив пояснення певних відхилень від первісних напрямів розвитку категорії стану і тим самим сприяв розкриттю взаємодії внутрішніх і зовнішніх чинників мовного розвитку. Запропонована методика, результати та висновки дослідження можуть бути використані в подальших теоретичних розробках у царині не тільки історичної морфології, але й у роботах із проблематики загальної теорії мовного розвитку та механізмів розвитку мовних систем.

#### **5. Практичне значення роботи.**

Практична цінність дослідження полягає в можливості імплементації концептуальних положень і висновків дисертації в теоретичних курсах «Історія німецької мови» (розділи «Морфологія: Частини мови», «Дієслово»), «Теоретична граматики німецької мови» (розділи «Морфологія», «Частини мови», «Дієслово», «Стан дієслова»), «Вступ до германського мовознавства» (розділ «Морфологія»), у підготовці спецкурсу «Сучасні аспекти лінгвістики: Генеративна лінгвістика», на семінарах з історичної лінгвістики, а також для написання наукових розвідок з германської філології, на семінарах з історії лінгвістичних учень, у працях здобувачів наукових ступенів, а також курсових, дипломних і магістерських роботах.

#### **6. Особистий внесок здобувача.**

Усі праці за темою дослідження, оприлюднені дисертанткою, є одноосібними, а отже усі фактичні дані отримані, опрацьовані, проаналізовані та інтерпретовані нею самостійно. Згадані в дисертації положення інших авторів мають відповідні посилання і використані лише для підкріплення ідей здобувачки.

#### **7. Апробація результатів дослідження.**

Апробація результатів дослідження здійснена на 1 науковій, 5 міжнародних та 1 загальноукраїнській конференціях.

#### **8. Публікації.**

За результатами дослідження дисертанткою опубліковано 34 наукові праці: 1 монографія «Типологія категорії стану в германських мовах»; 1 стаття категорії А та у базі даних Scopus; 4 статті – у базі даних Web of

Science Core Collection, 14 статей – категорії Б у наукових фахових виданнях України; 2 статті – у наукових виданнях інших держав; 12 публікацій, у яких додатково висвітлено результати дисертації.

## 9. Список опублікованих праць за темою дисертації

### Монографія

1. Шапочкіна, О. (2022). *Типологія категорії стану в германських мовах*. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/41874/1/O-Shapochkina\_Monography\_2022.pdf

### Наукові статті категорії А, проіндексовані у базах даних

#### *Web of Science Core Collection та/або Scopus*

2. Shapochkina, Olga V. (2020). Typologie of Inertive Constuctions with Participle II: on the Matherials of the Old Germanic Languages (6-13 th Centuries). *Alfred Nobel University Journal of Philoligy*, 19(1), 335–341. <https://doi.org/10.32342/2523-4463-2020-1-19-34>  
<https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-85182756503&origin=recordpage> (**Scopus**)
3. Gaidash, A., Shapochkina, O., Kadubovska, S., & Kishchenko, N. (2022). The Representations of Ageing (Old Age) in German-Language Literature. *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*, 14(4), 180-195. <https://doi.org/10.18662/rrem/14.4/636> (особистий внесок авторки: здобувачкою окреслено філософську категорію старіння на матеріалах німецьких літературних творів Томаса Манна «Буддєброки» та «Доктор Фаустус»). Web of Science Core Collection  
<https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000926480100011> (**Web of Science Core Collection**)
4. Shapochkina, O (Shapochkina, Olga); Kadubovska, S (Kadubovska, Svitlana); Kishchenko, N (Kishchenko, Nataliia); Hrom, O (Hrom, Oksana) ; Lazurenko, I (Lazurenko, Irina) (2024). The Ethno-Philosophical Context of Stative Verbs in the Germanic Languages. *Balkanistic Forum*, 33(1), 179–194. <https://doi.org/10.37708/bf.swu.v33i1.14> (особистий внесок авторки: здобувачкою уніфіковано результати дослідження, а саме етнофілософський контекст у класифікації дієслів стану на матеріалах англійської та німецької мов за допомогою порівняльного методу). <https://www.scimagojr.com/journalsearch.php?q=21100464913&tip=sid&clean=0> / <https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-85206370657&origin=recordpage> (**Scopus Q2 /Web of Science Core Collection**)
5. Shapochkina, O., Mashkina, O., Hrom, O., Kalashnykova, M., Syvyk, O. (2024). Verbalisation of State Gestalt Images on the Materials of Old German Literary Monuments. *Conhecimento & Diversidade*, 16(43), 431–

451. <https://doi.org/10.18316/rcd.v16i43.11882> (особистий внесок авторки: здобувачкою здійснено лінгвістичний та компаративний аналіз станових образів-геіштальтів на матеріалах давньогерманських літературних пам'яток «Беовульф», «Пісня про Нібелунгів», «Старша Едда»). <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:001366460400020> (*Web of Science Core Collection*)
6. Shapochkina, O., Kovalenko, V., Gaidash, A., Zaichenko, O., Poroshyna, V., & Sazhko, L. (2024). Evolution of the verb state category in Germanic languages: A Neuroscientific perspective. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 16(3), 386–401. <https://doi.org/10.18662/rrem/16.3/899> (особистий внесок авторки: здобувачкою проаналізовано парадигму категорії стану германських мов у нейролінгвістичній перспективі та виявлено суттєві закономірності еволюції категорії стану мовленнєвого середовища та психологічних умов її розвитку). <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:001318544200021> (*Web of Science Core Collection*)

Наукові статті, опубліковані у наукових виданнях, включених на дату  
опублікування до переліку наукових фахових видань України

7. Шапочкіна, О. (2015). Генеза станових категорій у германських мовах (на матеріалі готської та німецької мов). *Studia Philologica*, 5, 22–26. <https://studiap.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/127>
8. Шапочкіна, О. (2016). Дефініція «стан» у системі філософських категорій. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*, 24 (1), 164–165. <https://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=90>
9. Шапочкіна, О. (2017). Медіальні та альтернативні конструкції готської мови: типологія творення та вживання. *Studia Philologica*, 7, 69–72. <https://studiap.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/183>
10. Шапочкіна, О. (2018). Парадигма категорії стану в давньосаксонській мові. *Studia Philologica*, 10, 34–39. <https://doi.org/10.28925/2311-2425.2018.10.5>
11. Шапочкіна, О. (2018). Репрезентація станових ситуацій на позначення буття у давньогерманських мовах. *Закарпатські філологічні студії*, 5, 120–124. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/59094>
12. Шапочкіна, О. (2019). Типологія конструкцій активного стану давньогерманських мов різних ареалів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Лінгвістика*, 35, 18–23. <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/28859>  
<https://journals.indexcopernicus.com/search/article?articleId=2448278>
13. Шапочкіна, О. (2019). Ранжування дієслів стану на позначення сприйняття у давньогерманських мовах. *Львівський філологічний часопис*, 6, 227–231. <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2019-6-39>

14. Шапочкіна, О. (2019). Модель категорії стану давньогерманських мов як «розмита множина»: категоріальний фокус квалітативності. *Studia philologica*, 13, 49–56. <https://doi.org/10.28925/2311-2425.2019.13.8>
15. Шапочкіна, О. (2020). Релевантність породжуючих структур речення в парадигмі категорії стану давньогерманських мов. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Германістика та міжкультурна комунікація*, 1, 63–69. <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2020-1-9>
16. Шапочкіна, О. (2020). Семантика предикатних конструкцій на позначення фізичного стану в давньогерманських мовах *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія*, 30, 75–84. <https://doi.org/10.31652/2521-1307-2020-30-76-85>
17. Шапочкіна, О. (2020). Категорія стану германських мов під ефектом тиску мовної системи. *Закарпатські філологічні студії*, 14(1), 205–210. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.14-1.38>
18. Шапочкіна, О. (2022). Розвиток категорії стану давньогерманських мов у контексті «перевернутої синхронії». *Міжнародний філологічний часопис*, 13 (2), 24–32. <https://doi.org/10.31548/philolog2022.02.003>
19. Шапочкіна, О. (2022). Типологічні особливості розвитку категорії стану германських мов (на матеріалах німецької, данської, фризської, шведської та ісландської мов). *Академічні студії. Серія «Гуманітарні науки»*, 1 (1), 197–202. <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2022.1.30>
20. Шапочкіна, О.В. (2024). Категорія стану давньогерманських мов у контексті елімінації мовних явищ надлишковості. *Folia Philologica*, 8, 99–105, doi: <https://doi.org/10.17721/folia.philologica/2024/8/12>

*Статті у наукових періодичних виданнях інших держав*

21. Shapochkina, O. (2017). Distribution of voice precategorical constructions with participle II and copular verbs «to be» / «to become» in the Old Germanic languages. *Science and Education a New Dimension. Philology*, 37(137), 51–55. [elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/23602/1/O\\_Shapochkina\\_Philologie\\_V%20\(37\)\\_137\\_2017.pdf](http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/23602/1/O_Shapochkina_Philologie_V%20(37)_137_2017.pdf)
22. Shapochkina, O. (2017). Semantics of Voice Constructions with Verbs of Class IV in the ancient Germanic Languages. *The European Journal of Humanities and Social Sciences*, 4, 10–12. [https://ppublishing.org/media/uploads/journals/journal/Literature\\_4\\_2017.pdf](https://ppublishing.org/media/uploads/journals/journal/Literature_4_2017.pdf)

*Публікації, у яких додатково висвітлено  
наукові результати дисертації*

23. Шапочкіна, О. В. (2016, 16–17 грудня). Проблема частиномовного статусу та актуалізація концепту «категорія стану» у германських мовах. *Чинники розвитку філологічних наук у XXI столітті* : матеріали Міжнар. науково-практ. конф. (с. 135–141). Херсон. <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/23611/>
24. Шапочкіна, О. В. (2016, 18–19 березня). Актипасивні станові співвідношення у давньогерманських мовах: функційно-синтаксичний аспект. *Сучасна філологія: теорія і практика*: матеріали II Міжнар. науково-практ. конф. (с. 96–100). Херсон. <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/15992/>
25. Шапочкіна, О. (2016). Типологія категорії стану германських мов у сучасних граматичних студіях. *Молодий вчений*, 10 (37), 208–211. [https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/15990/1/O\\_Shapochkina\\_MV%2010\\_37\\_IF.pdf](https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/15990/1/O_Shapochkina_MV%2010_37_IF.pdf)
26. Шапочкіна, О. В. (2017, 10-11 лютого). Еволюція категорії стану давньоанглійської мови. *Мова та література у полікультурному просторі*: матеріали Міжнар. науково-практ. конф. (с. 153–156). Львів. <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/23609/>
27. Шапочкіна, О. В. (2017, 28-29 квітня). Зрушення у парадигмі категорії стану давньоверхньонімецької мови. *Гуманітарні, природничі і точні науки як фундамент суспільного розвитку*: матеріали IV Всеукр. науково-практ. конф. (с. 69–73). Харків. <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/23604/>
28. Шапочкіна, О. В. (2018, 20–21 липня). Дефініційна характеристика дієслів стану у давньогерманських мовах. *Key Issues of Education and Sciences: Development Prospects for Ukraine and Poland*, (с. 187–191). Stalowa Wola, Poland. <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/24362/>
29. Шапочкіна, О. (2018). Репрезентація дієслів емоційно-психічного стану у давньогерманських мовах. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузів. зб. наук. праць молодих вчених*, 20 (3), 88–93. <https://doi.org/10.24919/2308-4863.3/20.167517>
30. Шапочкіна, О. В. (2019, 15–16 лютого). Особливості розвитку конструкцій активного стану давньоісландської мови. *Філологія: сучасний погляд на вивчення актуальних проблем*: матеріали Міжнар. науково-практ. конф. (с. 68–72). Запоріжжя. <https://eportfolio.kubg.edu.ua/teacher/235>
31. Шапочкіна, О. (2019). Синтаксичні моделі протокатегорійних конструкцій реверсивного стану у давньогерманських мовах. *Молодий Вчений*, 11(75), 191–194. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-11-75-41>
32. Шапочкіна, О. (2019). Способи вживання ментальних дієслів стану у семантичній структурі висловлювання. *Актуальні питання гуманітарних наук* 23(3), 52–57. <https://doi.org/10.24919/2308-4863.3/23.166371>
33. Шапочкіна, О. (2022, 20 лютого). Типологія категорії стану сучасної англійської мови. *Modern scientific research: achievements, innovations and development prospects, Proceedings of IX International Scientific and Practical Conference* (с. 357–362). Berlin, Germany. <https://sci-conf.com.ua>

34. Шапочкіна, О. (2022, 21 лютого). Категорія стану в контексті умов формування давньогерманських етносів. *Schience, trends and perspectives of development. Abstracts of VII International Scientific and Practical Conference.* (с.220-225). Budapest, Hungary. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgglefindmkaj/https://eu-conf.com/wp-content/uploads/2022/02/SCIENCE-TRENDS-AND-PERSPECTIVES-OF-DEVELOPMENT.pdf

**10. Оцінка мови та стилю дисертації.** Дисертація виконана фаховою українською мовою, текстове подання матеріалу відповідає стилю науково-дослідної літератури.

**11. Відповідність принципам академічної доброчесності.** Дисертаційна робота на тему «Типологія категорії стану у давньогерманських мовах (IV – XIII ст.)» відповідає принципам академічної доброчесності. Використані в докторській дисертації, наукових публікаціях, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, наукові тексти, ідеї, розробки, наукові результати й матеріали інших авторів супроводжуються посиланням на авторів та/або на джерело опублікування.

**12. Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту.** Дисертаційне дослідження на тему «Типологія категорії стану у давньогерманських мовах (IV – XIII ст.)» відповідає паспорту спеціальності 035 Філологія (10.02.04 – германські мови).

## ВИСНОВОК

Дисертація, виконана Шапочкіною Ольгою Володимирівною, на тему «Типологія категорії стану у давньогерманських мовах (IV – XIII ст.)» є завершеним дослідженням. Отримані результати є новими і оригінальними, вони мають науково-теоретичну і практичну цінність. Зміст дисертації відповідає визначеній меті, поставлені здобувачкою наукові завдання вирішені повністю, мету дослідження досягнуто. Структура й обсяг роботи відповідають встановленим вимогам. Наукові положення, висновки та підходи повністю обґрунтовані та аргументовані, містять наукову новизну та отримали необхідну апробацію на наукових конференціях. У публікаціях здобувачки відображені основні положення дисертації.

Викладене дозволяє зробити висновок про те, що дисертаційне дослідження Шапочкіної Ольги Володимирівни «Типологія категорії стану у давньогерманських мовах (IV – XIII ст.)» відповідає всім вимогам п. 7, 8, 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 року №1197, які висуваються до докторських дисертацій, і рекомендується до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук зі спеціальності 035 Філологія (10.02.04 – германські мови).

Результати дисертаційного дослідження Шапочкіної Ольги Володимирівни на тему: «Типологія категорії стану у давньогерманських мовах (IV – XIII ст.)» та представлених публікацій, обговорено і схвалено на розширеному засіданні кафедри германської філології Факультету романо-германської філології Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (протокол № 8 від 13.06.2025 р.).

**Головуюча на засіданні –**

доктор філологічних наук, доцент  
професор кафедри германської філології  
Факультету романо-германської філології  
Київського столичного університету  
імені Бориса Грінченка

**Рецензент –**

доктор філологічних наук, професор,  
завідувач кафедри германської філології  
Факультету романо-германської філології  
Київського столичного університету  
імені Бориса Грінченка

**Рецензент –**

доктор філологічних наук, професор  
професор кафедри германської філології  
Факультету романо-германської філології  
Київського столичного університету  
імені Бориса Грінченка

**Рецензент –**

доктор філологічних наук, доцент  
декан Факультету східних мов,  
професор кафедри східної культури і літератури  
Факультету східних мов  
Київського столичного університету  
імені Бориса Грінченка

**Секретар –**

кандидат філологічних наук,  
доцент кафедри германської філології  
Факультету романо-германської філології  
Київського столичного університету  
імені Бориса Грінченка

Анна ГАЙДАШ

Власний підпис  
Засвідчую  
Тривіг. фав. В. К.  
А. Мамітько

Русудан МАХАЧАШВІЛІ

Власний підпис  
Засвідчую  
Тривіг. фав. В. К.  
А. Мамітько

Олександр КОЛЕСНИК

Власний підпис  
Засвідчую  
Тривіг. фав. В. К.  
А. Мамітько

Іван СЕМЕНІСТ

Власний підпис  
Засвідчую  
Тривіг. фав. В. К.  
А. Мамітько  
Юлія ТОРГОВЕЦЬ

Власний підпис  
Засвідчую  
Тривіг. фав. В. К.  
А. Мамітько